

TLL 001

2008 – 2009 BAHAR DÖNEMİ BİTİRME PROJESİ

Konu Başlığı: KİT'lerin (Kamu İktisadi Teşebbüsleri) özelleştirilmesi

Araştırma Sorusu: Türkiye'de son yıllarda hız kazanan özelleştirmeler devam etmeli midir?

SON 20 YILIN TARTIŞMASI: KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİ VE ÖZELLEŞTİRME

Coşkun Yalkılıç

TLL – 001 C5

12215

ÖZET

Bu yazı 1980 yılında Türkiye'nin gündemine giren ve son yıllarda artan bir ivmeyle devam eden özelleştirmeleri ve özelleştirilen KİT'leri (Kamu İktisadi Teşebbüsleri) konu edinmektedir. Son yıllarda artan özelleştirme uygulamalarına paralel olarak özelleştirme taraftarları ve karşıtlarının tartışmaları gündemdeki sıcak yerini korumaktadır. Bu konunun gündemdeki yerini koruması özelleştirmelerin ekonomik, sosyal ve siyasal birçok konuyla yakından ilişkili olmasından ileri gelmektedir. Çalışma, özelleştirme konusunu Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş sürecindeki ekonomik yapı itibariyle ele alıp günümüz dünya perspektifindeki yerini içine alan geniş bir çerçevede farklı görüşlere yer vererek belli bir yargıya ulaştıracaktır.

Bu çalışmanın desteklediği görüş, Kamu İktisadi Teşebbüslerinin(KİT) özelleştirilmemesidir. Bu bağlamda yazıda ilk olarak özelleştirme ve KİT'lerin tanımı verilerek Osmanlı'da ekonomik çöküşün nedenleri ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş sürecinde ekonomik yapılanma anlatılacaktır. Daha sonra, özelleştirmelere destek verenlerin sermayeyi topluma yayılması, KİT'lerin zarar ettiği ve piyasa ekonomisinin önünün açılması gibi görüşlerine yer verilecektir. İkinci bölümde, özelleştirmenin sermayeyi topluma yaymada yeteri olmadığı ve kamu kurumlarının ekonomiye katkılardan söz edilecektir. Son olarak, özelleştirme konusunun günümüz dünya siyasetindeki yerine değinilecektir.

İÇİNDEKİLER

Giriş

1.Bölüm

Özelleştirme Sermayeyi Tabana Yayar

KİT'ler Zarar Etmektedir

Özelleştirmeler Piyasa Ekonomisinin Önünü Açar

2.Bölüm

Büyük Şirketier Büyük Pay Sahibidir

KİT'ler Zarar Etmenin Aksine Katkı Sağlamaktadır

KİT'ler Piyasa Ekonomisinin Önünü Açar

Sonuç

Kaynakça

Giriş

Özelleştirme, isminden anlaşılacağı üzere devlet mülkiyetinde olan birimlerin, mülkiyetlerinin özel şahıs ve kurumlara satılmasıdır. Bu durum devletin ekonomideki aktif rolünü sınırlandırmak anlamına gelir. Devletin ekonomide sadece vergi toplayıcılığı yaparak pasif kalması birçok ekonomik buna bağlı olarak sosyal ve siyasal sorunlara yol açar. Bunun en belirgin örneğini Osmanlı'nın son 200 yılındaki ekonomik durumunda görmek mümkündür. 1839 Baltalimanı Antlaşması ile devlet tekeli kaldırılmış ve İngiliz tüccarlar ticaret yapmak için Osmanlı tebaasından bile az vergi ödemeye başlamışlardır. Tanzimat Fermanı (1839) ile İngilizlerle beraber diğer büyük devletlerin ekonomik çıkarlarının korunması için reformlar yapılmıştır. Giderek açık pazar haline gelen Osmanlı topraklarındaki yerli üreticiler ekonomideki etkilerini giderek kaybetmişler ve ekonomi neredeyse tamamen yabancı sermayenin eline geçmiştir. Sonuç olarak, dışa borçlanan Osmanlı ekonomisi ilerleyen zamanda iyice çökmüş ve yabancı devletler tarafından kurulan Duyun-i Umumiye (Borçlar İdaresi) Osmanlı'nın tüm gelir getiren kurumlarına el koymuştur.

Yıkılan Osmanlı İmparatorluğu'ndan doğan yeni Türk ordusu 9 Eylül 1922'de İzmir kentine girip, Anadolu'nun tamamını düşman işgalinden kurtardığında ülke sefalet içindedir, ordu terhis olduğunda birçok genç işsiz kalmış ve dağlardaki eşkıya çetelerine katılmıştır. 1922 yılında Kazım Karabekir'in başkanlık yaptığı İzmir İktisat Kongresi'nde ülkenin ve halkın liberal ekonomi ile kurtulacağı karara varılmıştır. (Sanılanın aksine bu kongrede devlet eliyle ekonominin kalkınması sonucu çıkmamıştır.) Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti 1923-1930 arası yabancı tekellere imtiyazlar vererek ülkenin ekonomik gereksinimlerini karşılamaya çalışmıştır. Çünkü bu dönemde Atatürk ve arkadaşlarının devleti ekonomide etkin hale getirmek için ne mali gücü ne de vakitleri vardır.

Ülkede yeni devlet otoritesinin ve can güvenliğinin sağlanması başta gelen sorunlardır. Devlet 1927 yılında Teşvik-i Sanayi Kanunu çıkararak özel girişimlerin bir sanayi hamlesi yapması için ön ayak olmuştur. Fakat 1923'ten 1931'e kadar uzanan süreçte ülkenin belli başlı sanayi kalemlerinde belli bir yükseliş görülmemiş hatta 1930-31 döneminde sanayi ürünleri üretimi gerilemiştir. Bununla beraber, ihracat ve ithalat mallarında önemli azalmalar görülmüştür. (Kafaoğlu, 1994, s. 49,50) ilk Partisi beş yıllık kalkınma planı hazırlamış ve devlet eliyle Anadolu'da hammaddelerinin tamamı Türkiye'ye dayanan birçok fabrika açılmıştır. Bu

fabrikalar çok ucuza ve az bir dış borçla kurulmuştur. Bu politikaların sonucunda ülke büyük bir büyüme sürecine girmiş ve ekonomi açık vermemiştir.

Yukarıda bahsettiğim gibi Türkiye'nin ilk KİT'leri ülkenin kalkınmasında büyük roller oynamıştır. Fakat gelişen dünya ekonomisi ve siyasi atmosferi bu kurumları birçok ülkede tartışmaya açmıştır. Yazımın 1.bölümünde bu kurumların özelleştirilmesi gerektiğini savunanların gerekçelerini aktaracağım.

1. BÖLÜM

Özelleştirme Sermayeyi Tabana Yayar

KİT satışlarını savunanlara göre, özelleştirmelerle birlikte sermayenin halka yayılması toplumda bu uygulamaların benimsenmesine katkı sağlamaktadır. Buradaki önemli nokta, özel girişimlere devredilen kurumlarda herkesin bir hisse sahibi olabilmesidir. Bununla birlikte bireyler ekonomide aktif olarak rol alabilme imkânına sahip olmakla beraber devlet bireylerin hisse senetleri ile ilgili bilgilerini artırabilir. Bu ise Albayrak'a göre kişilerin aldıkları risk ve kâr ilişkisini kurmalarına, zaman zaman birikimlerini değişik araçlara yönlendirerek aldıkları riski en aza indirme bilincinin oluşmasına yardımcı olur (hzy. Polatoğlu, 1994, s. 78).

Türkiye Sağlık İşçileri Sendikası'nın Dünya'da ve Türkiye'de Özelleştirme Uygulamaları adlı kitabında özelleştirmenin hisse sahipliğini toplumda yaygınlaştırdığını gösteren bir örneğini İngiliz özelleştirmesinde görmek mümkündür. Kitapta bu konudan şöyle bahsedilmektedir:

Millileştirilmiş şirketler özelleştirilirken, şirket çalışanlarının belli fiyatlardan hisse almaları teşvik edilmişti. Hisse satışlarında, aynı zamanda, küçük yatırımcılara öncelik tanınmıştı. Bu durum özelleştirmede özlenen amacın büyük oranda gerçekleşmesine katkıda bulunmuştu. 1979'da yetişkin nüfusun %7'si hisse sahibi iken, 1991 yılında bu oran %25'e çıkmıştı. Her 4 yetişkinden biri veya rakamsal olarak 11 milyon insandan fazlası hisse sahibi olmuştu" (s. 137). Bu örnekten de görüldüğü gibi İngiltere'de azımsanamayacak bir halk kitlesinin özelleştirilen şirketlerde pay sahibi olduğu ve hükümetin hedeflediği üzere hisse arzında sayısal olarak başarılı sayılabileceği görülmektedir.

"Türkiye'deki sermayesi geniş bir kesime hisse senetleri arz edilerek yapılan özelleştirme uygulamalarına (Teletaş, Petkim ve 6 adet şirket özelleştirmelerine) bakılacak olursa varılan sonuç...: 209.171 yeni hissedar (yurt dışı hariç); 759.142 milyon TL satış geliri; 7270 çalışana ortaklık imkânı ve sermaye piyasasına özelleştirme ile giren 8 şirket. Bu sonuçlar, Türkiye'deki sermaye birikimi, tasarruf oranı ve sermaye piyasasının gücü (arzu ve talebi) düşünülerek bir değerlendirme yapılırsa, ulaşılan nokta özelleştirme açısından bir başarı olarak düşünülmelidir" (hzy. Polatoğlu, 1994, s. 84).

KİT'ler Zarar Etmektedir

KİT'lerin özelleştirilmesi gerekliliğine gösterilen en büyük nedenlerden biri bu kurumların finansman açığı vermekte olduklarıdır. Ancak burada Doğan'a göre KİT'leri "işletmeciler KİT'leri" ve "tasarrufçular KİT'leri" olarak ayırmakta fayda vardır. Çünkü asıl zarar eden kurumlar "işletmeciler KİT'leri"dir ve "tasarrufçular KİT'leri" bu kurumların açıklarını azaltıcı rol oynamaktadır. (Doğan, 1993, s. 82) Yazının bu bölümünde KİT sistemindeki finansal bozuklukları sayısal verilerle anlatılmaya çalışılacaktır. KİT'lerin finansal yapısı 1989 yılı itibarıyla gözle görülür bir bozulma sürecine girmiştir. Bu noktada KİT'lerin borç gelişimini gösteren sayısal veriler Prof. Dr. Yahya Doğan'ın KİT ve Özelleştirme adlı kitabında şu şekilde sıralanmaktadır: "tarımsal destekleme alım görevi [gören] Toprak Mahsulleri Ofisi, TEKEL ... Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş ile Türkiye Elektrik Kurumu, Türkiye Taşkömürü Kurumu, T.C Devlet Demiryolları ve Türkiye Demir ve Çelik İşletmeleri... gibi işletmeciler KİT'lere yapılan toplam bütçe transferinden 1990, 1991 ve 1992 yıllarında sırasıyla %67.7, %82.3 ve %80.9'unu alırken; toplam işletmeciler KİT borçlanma gereği içinde aynı yıllar itibarıyla sırasıyla %90.6, %82.7, %75.5 oranında paya sahip olmuşlardır. Söz konusu kuruluşların, işletmeciler KİT'lerin istihdam giderleri içindeki payı da, aynı yıllar itibarıyla %45.4, %51.0 ve %51.6 olmuştur. Öte yandan, sözü edilen 7 KİT'in dönem zararı, 1990'da 2.6 trilyon TL, 1991'de 14.2 trilyon TL ve 1992'de 12.9 trilyon TL, değerleri ile: işletmeciler KİT toplam dönem zararının, diğer işletmeciler KİT'lerin dönem kârı elde ettiği 1990 yılında %28.1'ini, 1991 yılında %81'ini, 1992 yılında da %78'ini oluşturmuştur" (s. 87).

Özelleştirmeler Piyasa Ekonomisinin Önünü Açar:

Özelleştirmeleri destekleyenler, KİT'lerin üretim stratejisinin, bugünkü dünya ekonomisindeki normal firmalar gibi kâr amacı gütmeyeceği için bu kurumları piyasa ekonomisi önünde engel olarak görmektedirler. Çünkü diğer üretim yapan firmalar daha kaliteli, daha ucuz mal ve hizmet üretmek için faaliyet gösterirler. Bu çerçeveden bakıldığında "KİT'lerin zararlarının boyutları ne olursa olsun zararları doğrudan devlet hazinesinden karşılanmaktadır. Böyle olunca, ekonomik verimsizlikleri artarken, piyasadaki paylarını kaybetme tehlikesiyle kalite ve standart iyileştirmek, fiyat ve maliyetleri düşürmek zorunluluğu hissetmezler" (Doğan, 1994, s. 121).

Yazının devam eden kısmında Doğan, özelleştirilen kurumların serbest piyasa koşullarında üretim yaparak piyasa ekonomisine katkıda bulunacağını belirtmekte ve sonuç olarak gelişen rekabet ortamında kaynakların daha gerçekçi kullanımının ve ekonomideki verimliliğin artacağını savunmaktadır (s. 121). Diğer bir taraftan Güneri Akalın siyasal çekişme aracı

haline gelmiş KİT'lerden sağlanan rantların siyasetin ahlaki temellerine zarar verdiğini öne sürmektedir. Bu amaç doğrultusunda, tarafların örgütlendiği tarım odaları, sendikalar, esnaf, ticaret ve sanayi odaları siyasal partilerle işbirliğine girerek bu rantları ele geçirmeye çalışmaktadır. Sonuç olarak, ekonomi piyasa disiplininden uzaklaşmakta ve KİT'ler zarar görmektedir (hzy. Polatoğlu, 1994, s. 143).

2.BÖLÜM

Kamu kurumlarının özelleştirilmesinin bir gereklilik olduğunu savunanlar, görüşlerini KİT'lerin kamu açıklan yaratarak ekonomiye zarar verdiğini ve özelleştirmenin sermayeyi geniş halk kitlelerine yaymada etkili olduğunu öne sürerek desteklemektedirler. Bunlara ek olarak, KİT satışlarının devletin ekonomiden çekilerek daha rekabetçi ortama dayalı kaliteli mal ve hizmet üretimini arttıracığı ve ekonominin günümüzde dünya genelinde egemen olan serbest piyasa ekonomisine daha uyumlu olacağı da ayrıca belirtilmektedir. KİT'lerin birer kamu kuruluşu olmasının bir sonucu olarak, onların ister istemez bir siyasal çekişme zemini yaratması ve bu rant çekişmesinin siyasetin ahlaki değerlerine zarar vermesi farklı bir pencereden KİT'lerin dolaylı zararları olarak ileri sürülmektedir. Yazımın bu İkinci bölümünde yukarıdaki savlara karşılık özelleştirmelerde halka arz edilen kurumların sonradan büyük şirketlerin eline geçmesi, KİT'lerin ekonomik katkıları ve piyasa ekonomisindeki desteği gibi desteklediğim görüşlere yer vereceğim. Ayrıca birinci bölümde özelleştirmelere destek verenlerin argümanlarını çeşitli istatistiksel verilerle yanıtlamaya çalışacağım.

Büyük Şirketler Büyük Pay Sahibidir

Özelleştirmede halka arzı yani diğer bir deyişle sermayenin tabana yayılmış olmasını değerlendirmede üç ölçüt bulunmaktadır. Bunlar hissedar sayısındaki artış, çalışanlara hisselerin arzı ve özelleştirilen şirketlerdeki pay sahiplerinin dağılımıdır (hzy. Polatoğlu, 1994, s. 82). Özelleştirmede başarıdan söz edilebilmesi için bu ölçütlerin tümünde başarının yakalanması esastır.

Birinci bölümde özelleştirmeyi savunanların ile sürdüğü üzere, İngiltere'de yapılan özelleştirmelerde halkın büyük bir bölümünün hisse sahibi olduğu belirtilmişti. Fakat bu noktada sermayenin tabana yayıldığından söz etmek için hissedarların dağılımına bakmak önemlidir. Çünkü hisseleri halka arz edilen bir kurumda halkın payı ne kadar büyükse sermayenin o kadar tabana yayıldığından bahsetmek mümkündür. Bu noktada Cemil Albayrak'ın birkaç ülkeden hissedar dağılımı hakkında verdiği örneklerden yararlanmak yerinde olacaktır:

Özelleştirme bireysel yatırımcıların ve çalışanların katılımını artırmada başarılıyken, kurumsal yatırımcıların toplam yatırımcı profilindeki payını düşürmede pek başarılı olamamıştır ... İngiltere, Japonya ve Tayvan gibi ülkelerde bireysel yatırımcıların payı

1987-88 döneminde azalma göstermiş; Türkiye, İsrail ve Mısır'da ise kurumsal ve bireysel yatırımcı kompozisyonunda herhangi bir değişme olmadığı yetkili kurumların tahminlerine dayandırılarak tesbit edilmiştir. Bu ülkelerdeki kurumsal yatırımcıların payı gelişmiş ülkelere kıyasla fazla (ortalama %80) olduğu görülmektedir [Y]alnızca İtalya'da hane halklarının payında bir artış görülmektedir (1984-87 döneminde %12 olan hane halkı payı %14'e yükselmiştir.)” (hzy. Polatoğlu, 1994, s. 83).

Özellikle bu konu hakkında özelleştirmede başta gelen bir ülke olan İngiltere'deki uygulamalara bakılacak olursa, çalışanların özelleştirilen firmalardaki paylarının, sanılanın aksine o kadar yüksek olmadığı görülmektedir. “Bu konuda üzerinde çok durulmuş örneklerden biri British Telecom'un özelleştirilmesinden sonra paylarının sadece %4'ü halka açılabilmiştir; Buna karşılık, payların %70'i büyük korporasyonların ve finans kuruluşlarının elinde bulunmaktadır. İngiltere'de özelleştirilen işletmelere ait pay senetlerinin geniş halk kitlelerine dağılımı başlangıçta sınırlı ölçüde de olsa sağlanmıştır. Ancak çok kısa bir sürede pay senetlerinin önemli bir bölümünün tekellerde toplandığı görülmüştür. “Örneğin, British Airways'in, 1,1 milyon olan pay senedi sahibi sayısı 3 ayda 650 bine düşmüştür. British Gas'ın 4,5 milyon olan pay senedi sahibi sayısı 4 ayda 3 milyona inmiştir. Yine British Telecom'un pay senedi sahibi sayısı da iki yılda 2,3 milyondan 1,6 milyona düşmüştür. Jaguar'ın pay senedi sahibi sayısı 6 ayda 120 binden 50 bine, Cable Wireless'in 1 yılda 157 binden 26 bine düşmüştür. Payının %63'ü, 143 pay senedi sahibinin elinde olan British Aerospace'in pay senedi sahibi sayısı, 1981 Şubat'ında 150 binden Aralık'a kadar 26 bine düşmüştür. Amersham Int.'in pay sahibi sayısı ise 1982'de ilk satıldığında 65 iken, 198'de 8.600'e düşmüştür” (hzy. Polatoğlu, 1994, s. 100). Bu veriler gösteriyor ki; ilk olarak hisseleri halka arz edilen şirketlerin bu hisseleri devam eden süreçte yine büyük şirketlerin ve finans kurumlarının eline geçmektedir. Sonuç olarak, burada sermayenin tabana yayıldığından söz etmek temelsiz bir yargı olacaktır.

KİT'ler Zarar Etmenin Aksine Katkı Sağlamaktadır

KİT'lere yönelik eleştirilerde başı çeken savlardan biri bu sektörlerin açıklar vererek ekonomiyi büyük zarara uğrattığıdır. Aslında bu iddialar özelleştirme taraftan olan hükümetlerin bu kurumların özelleştirmesini meşru gösterme çabasının bir ürünüdür. Geçmişte bir takım muhasebe hileleriyle bu kulmuşlar olduğundan daha zararlı gösterilmiş ve halkın gözünden düşürülmeye çalışılmıştır. Özelleştirmelerin yoğun olarak gerçekleştirildiği

1993-1996 döneminde DYP- SHP koalisyon hükümetinde başbakan olan Tansu Çiller'in bu konudaki görüşleri ilginçtir:

“Türkiye’de KİT’ler her dört günde bir trilyon zarar etmektedir. Bu kurumları yıkmak zorundayız. Eğitimin önünü açmak için, daya iyi sağlık hizmeti sunmak için buna mecburuz. Türkiye’de her şey devletin egemenliği altında. Kendi bölgesinde son sosyalist devleti yıkacağız. Çocuklarınıza, biz onu yıktık diyeceksiniz” (Aydoğan, 2004, s. 313,314).

Fakat Çiller’in bu iddialarının doğruyu yansıtmadığı devletin resmi kuruluşları tarafından açıklanmaktaydı; KİT’ler bütün olumsuzluklara rağmen kâr ediyordu. Hazine Müsteşarlığı’nın verilerine göre, “KİT’ler 1998 yılında 10 katrilyon 559 trilyon lira (39,8 milyar dolar) gelir elde ettiler. 376.4 trilyon liralık (1,4 milyar dolar) “görev zararları” ve tüm giderler düşüldükten soma 1 katrilyon 144 trilyon (4,3 milyar dolar) net kâr sağladılar. Hazine Müsteşarlığı, 1999 yılında KİT’lerden 1.6 katrilyon lira... kâr bekliyor” (s. 317).

Bunun yanı sıra Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu’nun 1996 yılında hazırladığı bir rapor, KİT’lerin hazineye 1998 yılı dışında da kaynak yarattığını göstermektedir: “KİT’ler Hazine’ye 1992’de 23 trilyon lira (3,3 milyar dolar) 1993’de 39 trilyon lira (2,1 milyar dolar), 1994’te 175 trilyon lira (5,6 milyar dolar), 1995’de 326 trilyon lira (7,4 milyar dolar), 1996’da 837 trilyon lira (10,3 milyar dolar) net katkı sağlamıştı. Tüm olumsuz koşullara karşın KİT’lerin 5 yılda Hazine’ye yaptığı katkı 28,7 milyar dolardı. Rakamlar enflasyondan arındırılarak gerçek değerlerine getirildiğinde, yapılan katkının gerçek boyutu ortaya çıkacaktır. 1997 yılında TEDAŞ 148 trilyon, TMO 17.5 trilyon, TEAŞ 11.6 trilyon, TEKEL 15.2 trilyon kar etti. 1998 yılında Türk Telekom 111.5, Petrol Ofisi 15.7, TKİ 12.8, DHMİ 8.4, Türkiye Şeker Fabrikaları 6.3 trilyon lira kumlar vergisi ödeyen ilk 10 firmanın 9’u devlet kuruluşlarıydı” (s. 318). Devletin resmi kurumlarının açıkladığı verilerden de görüldüğü gibi KİT’ler zarar etmenin aksine ekonomiye ciddi boyutlarda artı değer kazandırmaktadır.

“KİT’lerin bütçeye olan katkılarının görünmeyen bir boyutu da vergi yükümlüsü ve sorumlusu (aracısı) olarak yaptıkları ödemelerdir. KİT’lerin GSYİH [(Gayri Safi Yurt İçi Hasıla)] içindeki payları 1995’te yüzde 10.9 düzeyinde kalırken bütçe toplam vergi gelirlerinin üçte birinden fazlasını sağlıyor olmalarının gösterdiği gibi KİT’ler vergi ödevlerini fazlasıyla yerine getirmektedirler” (Türk-İş Araştırma Merkezi, 1999, s.52).

“KİT’lerin vergi aracısı olarak ödediği vergiler de katıldığında bütçe vergi gelirlerine kıyasla yüzde 41 oranında bir vergi payına ulaşmaları ... KİT’lerin kamu finansmanına katkılarının ne derece vazgeçilmez bir önem taşıdığını göstermektedir. Türkiye’nin iki büyük holdinginin, ödedikleri veya aracılık ettikleri vergiler toplam vergi gelirlerinin yüzde 2-6 dolayına çıktığı

için yaptıkları medyatik şovlar dikkate alındığında KİT'lerin bu açıdan ezici üstünlüğü daha iyi anlaşılmaktadır” (s. 52).

KİT'ler Piyasa Ekonomisinin Önünü Açar

Özelleştirme tartışmalarında üzerinde durulan noktalardan biri kamu sektörlerinin özel girişimciliğe ve genel ekonomiye müdahale ettiğidir. Sönmez'e göre, devlet, kamu finansmanı aracılığıyla özel sektöre önemli katkı sağlamaktadır. Bu kumlar gerek gelişmiş gerekse az gelişmiş ekonomilerde önemli görevler üstlenmektedir (hzy. Polatoğlu, 1994, s. 41,42).

“Sanayileşmiş ülkelerde aşırı sermaye birikimi sonucu ortalama kâr oranının düşme eğiliminin engellenmesi amacıyla KİT'lerin ortalama kâr oranının altında bir oranla çalıştığı böylece sosyal sermayenin kamu kesiminin elinde bulunan bölümünün negatif kâr veya düşük kârla çalışması sonucunda özel sektörün özellikle de büyük tekellerin ortalama kâr oranlarının yukarıya çekilmeye çalışıldığı saptanmaktadır. Kısacası KİT'ler genelde büyük özel işletmelerin kâr oranlarının artmasına dolaysız ve dolaylı olarak katkıda bulunmaktadır. Az gelişmiş ülkelerde ise sermaye yetersizliğinin ortaya çıkardığı tıkanıklıklar devlet müdahalesiyle, bağlı olarak KİT'ler aracılığıyla giderilmeye çalışılmaktadır. Sonuçta yeni liberal akımın başat olmaya başladığı döneme dek uzanan zaman kesitinde devletin özel sektörün girişimciliğini engellediği görüşü geçerli değildir” (s. 42).

Özelleştirmenin tekelleri kıracağı söylemi de gerçeği yansıtmamaktadır. Çünkü devletin sahip olduğu bir “tekel” özel sektörün eline geçerse bu kurumlar “özel tekel” olur ve sonuçta değişen bir şey olmaz. Bir tekeli ortadan kaldırmak için onu özelleştirmek değil, ona rakip olacak başka bir firmanın ortaya çıkması gerekir. Kaldı ki, tüm ekonomilerde birtakım tekellerin oluşması doğal bir durumdur. Çünkü rekabet ortamında ortaya güçlü firmalar çıkacak ve zayıf olanların önünü tıkayacaktır. Bu tekelci düzen piyasa ekonomisinin doğasından gelen bir durumdur.

SONUÇ

Artık günümüzde endüstriyel üretimi yetersiz, ekonomik yapılanması zayıf, gelişmekte olan ülkelerin sadece vergilerle kalkınması mümkün değildir. Bu durumdaki devletlerde KİT'ler ekonomik gücün temelini oluşturur. Ki ı yatırımlarının artırılması ve bu kurumların verimli bir şekilde işletilmesi, az gelişmiş ülkelerin kalkınması için çok önemlidir. Bir ülkenin kalkınabilmesi için mutlaka devletin desteği gerekmektedir.

Diğer bir yandan, bugünkü birbiriyle rekabet eden kapitalist firmalar karları artırmak için açık pazarlar aramakta ve devletleri daha liberal bir ekonomiye geçmek için zorlamaktadır. Bunun için KİT'leri ülke sermayesini tüketen ve rekabeti engelleyen kurumlar olarak göstermekte ve devletin bu kurumlar aracılığı ile piyasa ekonomisini istediği gibi yönlendiğini ileri sürmektedirler.

Fakat ülkenin stratejik üretim sahalarının yabancı ya da yeri ortaklı yabancı sermayelerin mülkiyetine geçmesi ulusal birliği tehlikeye düşürmektedir. Türkiye'deki özelleştirmeler, ulusal ekonominin kurulması ve aktif biçimde yürütülmesini olanaksız kılmaktadır.

Aydoğan'a göre (2004), KİT satışlarına karşı çıkmak Cumhuriyet ilkelerini korumanın ve yurtsever olmanın ön koşuludur (s. 313). Çünkü bağımsız bir devlet olmanın başta gelen koşullarından biri ekonomik bağımsızlıktır. Bir ülkeyi sömürge haline getirmenin başta gelen yolu o ülkenin ekonomisini çökertmektir. Bu yüzden, Atatürk Kurtuluş Savaşı'ndan hemen sonra ekonomik bağımsızlık için adımlar atılmış, dış ülkelere olan borçlar kapatılmıştır. Benim savunduğum görüş tüm KİT'lerin hiçbir kusurunun olmadığı değildir. Fakat bu kamu kurumlarında bulunan daha önce bahsettiğim kusurlar özel sektörlerde de mevcuttur. Devlet eliyle yapılan üretimin daha sağlıklı hale getirilmesinin tek yolu özelleştirme değildir. Bu amaca yönelik, bu kurumların hesapları ve denetimleri daha sıkı yapılabilir. Ayrıca yönetim kadrosu ve personel alımı daha özerkleştirilip siyasal gücün etkisi yok edilirse hem bu kurumlar devletin elinde kalmış olur hem de devlet hazinesine giren gelir artar. Böylece ülkeler kendi sermayesiyle daha sağlıklı kalkınabilir.

KAYNAKÇA

Aydoğan, M. (2004). Bitmeyen oyun. İstanbul: Kumsaati Yayınları.

Doğan, Y. (1993). Kamu iktisadi teşebbüsleri ve özelleştirme. İzmir: Fakülteler Kitabevi.

Dünya'da ve Türkiye 'de özelleştirme uygulamaları. (1998). Ankara: Sağlık-İş Yayınları.

Kafaoğlu, A.B. (1994) KİT gerçeği ve özelleştirme. İstanbul: Alan Yayıncılık.

KİT'ler ve özelleştirme: İddialar ve gerçekler. (1999). Ankara: Demirciođlu Matbaacılık.

Polatoğlu, A. (Yay. Haz.). (1994). Özelleştirme Tartışmaları. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.